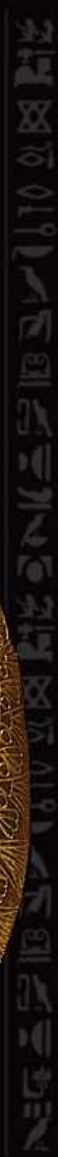

L. V. Wellner

LABUTÍ PÍSEŇ

FARAONŮ

EGYPT MEZI RAMESSOVCI A ALEXANDREM

LABUTÍ PÍSEŇ
FARAONŮ

L. V. Wellner

LABUTÍ PÍSEŇ
FARAONŮ

EGYPT MEZI RAMESSOVCI A ALEXANDREM

NAKLADATELSTVÍ
ÉPOCHA

Foto na přebalu:

Zlatá pohřební maska faraona Pasbachaenniuta I.

Foto na zadní straně přebalu:

*Tvář z polychromované antropoidní rakve
z doby 22.–24. libyjsko-búbastidské dynastie,
nesoucí výrazné stopy libyjského vlivu*

Foto na přední předsádce:

*Malovaná výzdoba rakve z pozdní 21. dynastie,
patřící Amonově zpěvačce Hennutai*

Foto na zadní předsádce:

Pozdně kušitský reliéf z Musawwarát es-Sufr

Copyright © Luděk V. Wellner, 2018

Cover © Lukáš Tuma, 2018

Drawings © Luděk V. Wellner

Photos © archiv autora, archiv ČEgÚ, 2018

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2018

ISBN 978-80-7557-163-2 (print)

ISBN 978-80-7557-647-7 (pdf)

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ	9	• Z Piramesse do Tanidy	66
PŘEDMLUVA	10	• Záhada dvou paní Nedžemet	68
Prolog			
EGYPT MEZI RAMESSOVCI A ALEXANDREM	14		
• Záhadných sedm a půl století	15		
• Původní (nejen) literární prameny	21		
• O královských jménech a titulech	24		
Kapitola 1			
PÁD RAMESSOVŮ A ROZŠTĚPENÍ ŘÍŠE	26		
20. dynastie, Nová říše	26		
• Úpadek velikosti Egypta	27		
• Ramesse III. a jeho nástupci	30		
• Příchod Libyjců do Egypta	37		
• Východní Středomoří za pozdních Ramessovců	40		
• Velekněz Ramessesnacht a jeho potomci	44		
• Neblahé důsledky Panehsiho intervence	46		
• Wehem mesut – ramessovská renesance	49		
• Zlatá éra plenitelů hrobek	51		
• Konec pohřbívání v Údolí králů	53		
• Rozštěpení jihu a severu	55		
• Záhada krále a velekněze Pinodžema	57		
• Stěhování mumíí	62		
• Hrobka TT 320 vydává tajemství	64		
Kapitola 2			
MEZI TANIDOU A THÉBAMI	72		
21. dynastie, Třetí přechodná doba	72		
• Rozštěpená, ale přece jen svorná dynastie	74		
• První tanidští faraoni	76		
• Hvězda nad městem stříbrného faraona	82		
• Théby severu	86		
• Ve stopách slavných předků	89		
• První opravdu libyjský faraon	91		
• Syropalestina se probouzí	92		
• Asýrie na dějinné houpačce	94		
• Pokus o obnovu velkého Egypta	95		
• Řecké peripetie za Třetí přechodné doby	97		
• Egypt sice sjednocen, ale jen krátce	99		
• Mumie thébských velekněží	100		
• Konec tanidské dynastie po meči	100		
Kapitola 3			
PŘÍLIŠ MNOHO ZÁJEMCŮ O TRŮN	104		
22.–24. dynastie, Třetí přechodná doba	104		
• Počátky plíživých proměn společnosti	107		
• První král z Kočičího města	107		
• Šešonkovo kanaánské tažení	109		
• Veškeré klíčové pozice v rukou rodiny	112		
• Vzácné období klidu a prosperity	113		

• Enigmatický Šešonk II.	116	• Vojevůdce, krutovládce i učenec	224
• První plody rozkladného nepotismu	118	• Proměny tvářnosti světa	227
• Vzestup nové Asýrie	122	• Velký faraon sjednotitel	229
• Hornoegyptský vzdorokrál	126	• Poslední vzepětí a pád giganta	233
• Nová paralelní dynastie	128	• Boj Egypta v Kanaánu	237
• Dvě židovská království	133	• Návrat ke kořenům	
• Samostatný thébský stát	134	• vlastní minulosti	240
• Roztříštěná země	139	• Stavitel lodí i vodních cest	243
• Rozmach království Izraele	142	• Psamtek versus Nabukadnesar	245
• Další mocný hráč v oblasti	144	• Tragický zánik židovského státu	249
• Nová tvář egejského světa	145	• Zakladatel Amonovy věštiny	
• Kušité přebírají pochodeň	146	• v Síwě	251
• Asýrie na vrcholu moci	148	• Novobabylonské intermezzo	253
• Zánik izraelského království	150	• Na scénu přicházejí Peršané	256
• Příchod černých faraonů	152	• Triumf Kýra Velikého	258
• Růst moci a významu žen	155	• Faraon orientovaný na Řecko	261
• Poslední naděje pro Egypt v Sajích	157	• Proměny světa Řeků	265
		• Konec posledního sajského faraona	266

Kapitola 4

STOLETÍ ČERNÝCH FARAONŮ

25. dynastie, Třetí přechodná doba 164

• Minulost divoké země Vauat	165
• Zpět k vzdáleným počátkům	167
• Vzestup a pád království Kerma	169
• Núbie během Nové říše	173
• Vojenská moc Egypta	176
• Dary země Kuš	178
• Změny v Kuši po pádu Nové říše	180
• Horliví uctívači Amona a stavitelé pyramid	182
• Pianchův velkolepý triumf	183
• Pianchovi následovníci	187
• První střety a Asýrií	193
• Šabataka zůstává tajuplný	196
• Asyrské imperiální zájmy	197
• Vyvolený Amonův syn	200
• Zhroucení kušitské moci	203
• Božské manželky Amonovy	208
• Památky černých faraonů	210
• Pohřebiště černých faraonů v Núbii	211

Kapitola 5

STAROEGYPTSKÁ RENESANCE,

ZVANÁ SAJSKÁ

26. dynastie, Pozdní doba	
• Znovuzrození staronové dynastie	221

Kapitola 6

PRVNÍ PERSKÁ OKUPACE

27. dynastie, Pozdní doba 276

• Kolaborantova hrobka a čeští egyptologové	277
• Rozporuplný syn velkého otce	281
• Ztracená Kambýsova armáda	285
• Případ tajemného Kambýsova bratra	286
• Největší z Achaimenovců	289
• Zrod největší světové říše	290
• Odbojný sajský faraon	292
• Další expanze	294
• Systematické upevňování moci	295
• Neklidná Kyrenaika	296
• Kořeny řecko-perských válek	297
• Dáreiova reformní politika	298
• Dáreiovy války	301
• Dědictví Dáreia budovatele	302
• Velký a nemilosrdný Xerxés	304
• Hellada stále cílem	306
• Největší armáda všech dob	307
• Od Thermopyl po Plataje	308
• Nástup athénské moci	310
• Příběh z biblické knihy Ester	311
• Perská říše v defenzívě	312
• Král s jednou rukou delší	313

• Vzpurný Egypt se nevzdává	314	PŘÍLOHY	396
• Zlatý věk Athén	316	• Genealogie hlavních dynastií	397
• Kálliův mír a peloponéské války	316	• Chronologický přehled událostí	418
• Otec dějepisu a ti druzí	320	• Mapy a nákresy	428
• Dynastické vraždění	321	• Stavební aktivity v egyptě	432
• Óchova zahraniční politika	322	• Přehled panovníků okolních říší	439
• Velkokrál, který ztratil Egypt	324	• Vybraná literatura	442
Kapitola 7			
LABUTÍ PÍSEŇ FARAONŮ			
28.–30. dynastie, Pozdní doba	328		
• Poslední vzepětí domorodého Egypta	329		
• Vojenští faraoni z Mendesu	332		
• První egyptská platidla	335		
• Hellada vnitřně vyčerpaná	336		
• Kypr mezi Egyptem, Persií a Řeckem	339		
• Persie se Egypta nevzdává	340		
• Poslední velký stavitel	343		
• Střídání řeckých hegemonů	347		
• Neslavný konec grandiózního protiútoků	348		
• Noví Heléni z makedonských hor	350		
• Kdo uprchne, stane se legendou	353		
Kapitola 8			
PERŠANÉ ZNOVU, NAKRÁTKO A NAPOSLEDY			
31. dynastie, Pozdní doba	364		
• Nemilosrdný vítěz	365		
• Chabbaš, faraon záhadného původu	368		
• Potíže posledního perského velkokrále	370		
• Ve jménu velké Hellady	374		
• Snahy zastavit Alexandra	377		
• Syn Dia-Ammona	378		
• Největší bitva v dosavadních dějinách	380		
• Nový velkokrál, tentokrát makedonský	384		
• Nesmrtelná legenda	388		
Epilog	392		
EGYPT JE MRTEV, AŽ ŽIJE EGYPT!	392		

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych vyjádřil upřímné díky a vděčnost Českému egyptologickému ústavu Univerzity Karlovy, bez jehož zázemí a podpory bych se do psaní této knihy neodvážil pustit. Jmenovitě paní doc. Květě Smolárikové za cenné rady, zapůjčené vzácné knihy a články, poskytnutí archivních obrázků do textu, pročtení a opravy hotového textu, i za předmluvu, také prof. Ladislavu Barešovi za rady a odkazy na prameny. Také děkuji Ing. Jolaně Malátkové, Mgr. Lence Varadzinové, Mgr. Petru Pokornému a prof. Miroslavu Bártovi za barevné fotografie do přílohy, a v neposlední řadě své manželce Alence za statečnou podporu a trpělivost. Rovněž děkuji redakčnímu týmu Nakladatelství Epoque a jmenovitě Mgr. Martinu Ďáskovi za příjemnou spolupráci. A omlouvám se těm, na něž jsem v tomto výčtu zapomněl.

PŘEDMLUVA

Není to tak dávno, co se mezi egyptology s nadsázkou říkalo, že jediný člověk, který něco věděl o sajské – 26. dynastii a vůbec o Pozdní době, byl Hérodotos, ale ten dávno zemřel, a s ním i vědomosti o této části egyptských dějin. Dlouho to skutečně vypadalo, že první tisíciletí před Kristem zůstane na okraji zájmu odborníků a tím pádem i nadšených obdivovatelů starého Egypta z řad poučené veřejnosti. Díky bohům, fantastické objevy francouzského egyptologa Pierra Monteta, učiněné na samém prahu druhé světové války, zásadně pomohly změnit pohled na tuto opomíjenou dobu. Montet se svým týmem vykopal a pečlivě zpracoval královské pohřebiště v Tanidě, které obsahovalo nejen nevykradené hrobky krále Pasbachaenniuta I. a členů jeho rodiny z období 21. dynastie, ale i hrobky z 22. dynastie, kde se zloději dostali dovnitř podzemních struktur a těžce poničili pohřby Osorkona II. a dalších příslušníků královské rodiny. Byl to víc než senzační objev, který sice nedosahoval šokující opulentnosti pohřební výbavy Tutanchamona, ale představil nám panovníky, jejichž politického významu tento mladík ani zdaleka nedosahoval. Dějinné události ale nebyly příznivě nakloněny archeologickým senzacím, a tak objev neprávem téměř zcela zapadl v chaosu vojenského běsnění naší éry.

Královské pohřebiště v Tanidě otevírá v chronologické linii celé první tisíciletí, jenž je v centru této po všech stánkách výtečně zpracované knihy. Není snadné uchopit dějiny Egypta v tzv. Třetí přechodné době, kdy tento nebyl jednotnou zemí pod vládou jediného krále Horního a Dolního Egypta, ale moc byla roztržena mezi několik králů a mnoho velkých náčelníků libyjských kmenů Mešvešů a Libuů. Všich-

ni nějakým způsobem patřili k stabilně etablované vojenské elitě, která se od Nové říše značně egyptianizovala a v pravém okamžiku využila slabosti upadající Ramessovské dynastie, aby se zmocnila pokojnou cestou vlády. Zdá se však, že jako bývalí kočovníci jednoznačně upřednostňovali rozdělení moci mezi jednotlivé náčelníky, před vládou jediného silného panovníka. Každý z nich se tak držel vlády svého kousku země (resp. nomu) a sjednocení se bránil všemi prostředky, i za cenu vytváření dočasných a značně nestálých koalicí vzájemně mezi sebou, nebo s kušitskými a asyrskými králi. To byl Egypt, jaký čtenář-milovník této starověké civilizace na Nilu zná málo, nebo vůbec ne. Není v něm gigantických chrámových nebo pohřebních komplexů obdivovaných faraonů, o kterých se neustále píše a diskutuje, nebo se aspoň nezachovaly. I když fragmentarizovaný jako nikdy předtím, neztratil pranic ze své jedinečnosti. Ve výsledku to skvěle dokazuje živé líčení autora, který představil ohromný proud událostí a osobností, hýbajících zejména domácí scénou, protože libyjtští panovníci (22.–24.dynastie) byli nadmíru pohlceni lokálními problémy. Výjimkou byl jenom Šešonk I., zakladatel 22. dynastie, který měl velmocenské ambice Ramesse II. a podnikl proto vítěznou vojenskou výpravu do Syropalestiny. Její zkázonosný účinek barvitě popisují i židovské prameny. I když Libyjci byli původně cizinci, díky úspěšné asimilaci byli považováni za Egyptany a egyptské prameny je i tak chápou. Nilská delta se díky nim stala místem, kde se psaly dějiny země. Starý Veset/Théby, sídelní město boha Amona, krále Egypta a jeho mocných kněží, ale také neztratil na své důležitosti a aktivně posouval klíčové figurky na královské šachovnici. Núbijští vládcové z Napaty (25. dynastie) to králům v deltě víc než důrazně připomněli, když jim Pianch na své vítězné výpravě k severu připravil bezpočet porážek. Geniálním způsobem se zmocnil dokonce Memfidy, která favorizovala vládu jeho soupeře, vynikajícího стратега ze Sají – Velkého náčelníka Libuů, Tefnachta, představitele 24. dynastie. Jako vyhlášený oblíbenec Amona je Pianch všechny dostal na kolena, krajinu ale překvapivě nesjednotil.

Nicméně období rozdrobenosti se kvapem blížilo ke svému konci a Egypt za vlády panovníků následující 26. dynastie, pocházejících

ze Saji v západní deltě, se nejenom opět sjednotil pod vládou jediného, všemi respektovaného panovníka, ale zažil skutečnou „renesanci“ imperiálního vzestupu mezi nejvýznamnější velmoci východního Středomoří. Otevřel se okolnímu světu v míře do té doby nevidané. Mnoho tím získal, ale i nezvykle mnoho vydal. Zvláště Řekové poskytli sajským panovníkům své progresivní vojenské a ekonomické dovednosti. Egypt jim zase nabídl bezednou studnu svého kulturního bohatství. Zároveň se intenzivně snažil vojensky expandovat do svých dřívějších vlivových území v Syropalestině i Núbii, budoval v deltě mezinárodní obchodní přístavy, jakými byla například i slavná Naukratis, nebo nově objevený Heraklion/Thónis. Do samého závěru této jedinečné, „renesanční“ éry, která končí okupací Egypta Peršany v roce 525 před Kristem, patří i sajsko-perské pohřebiště v Abúsíru, kde pracuje Český egyptologický ústav. Zde si vybudovali své ohromné pohřební komplexy nejvýznamnější představitelé vojenské elity ze dvora Ahmose II. (Amasise v řeckých zprávách), sídlícího v nedaleké Memfidě. Zatím známe jména jenom dvou z nich: generálů Vedžahorresneta a Menechibnekona, ale i jinak neznámého kněze Iufaa, jehož hrobka byla dokonce nevykradena. Z této pro Egypt klíčové doby máme překvapivě málo informací přímo z egyptských pramenů, a proto je pokračující výzkum na takto exponovaném, prostorově i časově jasně vymezeném území zcela zásadním egyptologickým projektem, slibujícím ještě mnohá překvapení. Peršané (27. dynastie) začlenili Egypt jako svou nejzápadnější satapii ke své obrovské říši na více než sto let, v průběhu kterých obyvatelé země na Nilu zažili bezpočet turbulentních událostí, ústících k obnovení nezávislosti v roce 404 před Kristem. Představitelé posledních tří domácích dynastií, 28.–30., se vrátili ke staré neřesti panovníků z delty – nezřízenému partikularizmu. Pretendenti jednotlivých mocenských klik – s výraznou pomocí řeckých žoldnérů – se střídali na trůnu příliš často na to, aby se krajina mohla politicky stabilizovat a odolala Persii, která se nikdy nesmířila se ztrátou Egypta. Tuto část autor popisuje s mnoha zajímavými detaily a nabízí českému čtenáři unikátní pohled na výbušnou, intrikami propletenou mezinárodní scénu východního Středomoří, kde ve výsledku bojoval každý s každým, zcela popírajíc původní bohulibé cíle. Přítrž

těmto nezřídka bratrovražedným bojům učinil až Alexandr Veliký a nasměroval veškeré úsilí na zničení Persie. A byl úspěšný.

Tuto krátkou předmluvu chci ukončit konstatováním, jež je zároveň i vřelým doporučením: když je prvním krokem k poznání poutavých a dramatických dějin prvního tisíciletí před Kristem četba knihy *Dějiny, aneb devět knih dějin nazvaných Músy*, slavného otce dějepisectví Hérodota, tak dalším by mohla, respektive měla pro českého čtenáře být tato výtečná kniha Ludka Wellnera.

Káhira, 26. 9. 2018

Květa Smoláriková
Český egyptologický ústav Univerzity Karlovy

PROLOG

EGYPT MEZI RAMESSOVCI A ALEXANDREM

*Alěj sfing mezi luxorským a karnackým chrámem
z doby faraona Nachthareheba*

Záhadných sedm a půl století

Dějiny starověkého Egypta od počátků prvního státního útvaru až po definitivní zánik říše faraonů jsou ohromující svým rozpětím, výrazem a dramatičností. Tisíciletá říše na Nilu přitahovala pozornost a vzbuzovala obdiv i úctu již v dobách řecko-římského světa, tehdy ještě živoucí a plná dynamiky. A fascinuje i vzrušuje dodnes, monumentálními stavbami i filigránskými šperky, tajuplnými a vědoucími poloúsměvy soch a masek, nepochopitelnými božstvy nebo nápisy na papyrových svitcích, jejichž obsah lze někdy už jen obtížně vyložit. Není pochyb, že nejzazší kořeny stromu naší moderní civilizace jsou stále neviditelnými pouty zapuštěny v černé zemi okolo věčně plynoucího Nilu.

Od vzniku prvního celistvého státního útvaru v úrodném údolí až po pád do područí Říma uplynula více než tři tisíciletí. A tři mocná vzednutí moci a slávy faraonských korun učinily z Egypta jednu z nejvýznamnějších a nejstabilnějších mocností starověku.

Prvním z nich byla Stará říše, období legendárních stavitelů velkých pyramid. Následující Střední říše vytvořila neméně mocný stát, jehož vládci nechávali budovat pevnosti, zavlažovací i dopravní systémy, nová města, paláce i chrámy. Nejznámějším obdobím je ovšem Nová říše, proslulá a zpopularizovaná královskými jmény Amenhotep, Thutmose, Tutanchamon nebo Ramesse. Čtyři a půl století této nejlépe zdokumentované doby se nese ve znamení grandiózních vojenských výbojů a neuvěřitelné stavební aktivity. I Nová říše se však posléze rozplývá v chaosu soupeření mezi faraony a mytický bohatým Amonovým kněžstvem.

Byť se čtvrté, poslední a už neočekávané znovuzrození ponese v duchu helénizace země, jsou tři století makedonských Ptolemaiovců více než důstojnou tečkou za historií faraonských korun. Pak už zemi čeká jen pasivní římské područí. V jeho stínu živý duch Egypta ztrácí svou magickou sílu, jako by jej stále méně uctívaná tradiční božstva opouštěla a ukládala se k dlouhému spánku, zbaven bezbřehé volnosti pozvolna zmírání a mění se v sice obdivovaný, ale vyhaslý a strnulý obraz dávnověku.

Zůstává nám nepříliš známé, ve stínu ostatních období skryté, mimo odbornou sféru opomíjené a zjednodušované, a pravda, poněkud chaotické a záhadné období mezi pádem Ramessovců a nástupem Ptolemaiov-

ců, resp. příchodem Alexandra Velikého. Jeho rozsah však představuje neuvěřitelné tři čtvrti tisíciletí. Tedy jako české dějiny v rozpětí od Přemysla Otakara II. po dnešek! To není málo! Co se tehdy vlastně odehrávalo v pověstné říši na Nilu?

Třetí přechodná doba a Pozdní doba, jak je toto období nazýváno, se může už jen nostalgicky ohlížet po bývalé slávě. Ale činí to důkladně a systematicky, se stále nehasnoucí nadějí. Faraonská moc už ale nikdy nedosáhne bývalého věhlasu a autority. Na trůnu se v rychlých sledech střídají panovníci prokazatelně neegyptského původu. Zlatými insigniemi faraonů se jeden čas ozdobí i černí afričtí vládcí. Centra moci se štěpí a říši je vládnuto z různých míst, navzájem spolu mnohdy soupeřících.

V Třetí přechodné době bohatství země celkově upadá, nebo přinejmenším postrádá dlouhodobější rovnováhu, a četnost vnitřních mocenských sporů naopak vzrůstá. Sílicí vliv kněžstva, zejména Amonova, kříží zpočátku své záměry s mocí faraonů. Zemi rozkládá zhoubný nepotismus, tedy svěřování významných úřadů do rukou rodinných příslušníků, vzájemné soupeření mocných rodinných klanů ve správní, vojenské i náboženské sféře, hospodářské problémy, vnější i vnitřní politické tlaky a s tím související nadměrné rozbuzení úřednictva, nevytvářejícího žádné bohatství, a horšící se životní úroveň obyvatelstva.

Pozdní doba přináší dlouho postrádané sjednocení obou zemí pod jedinou panovnickou autoritou, která si bere za vzor přechozí kulturně-politické vrcholy trvání egyptského státu. Paradoxně právě to ohlížení se k bývalé slávě zavlažuje nový rozkvět všemožných oborů a představuje jakési shrnutí toho nejlepšího, co kdy Egypt na civilizačním poli přinesl a dokázal. V hospodářství, literatuře, architektuře, umění, technice, vědě, řemeslech, apod. Bohatší kontakty s okolním světem otevírají novou epizodu vzájemného předávání všemožných podnětů a poznatků. Styky jsou stále intenzivnější, kontakty s helénskými městskými státy, Syropalestinou, Asyřany, Chaldejci, Aramejci, íránskými kmeny, Židy a dalšími národy probíhají stále intenzivněji, a to ve všech oborech lidského konání, samozřejmě i včetně válečnictví. Egypt už sice není největší vojenskou velmocí Středomoří, ale naopak začíná být chápán jako prastará a úctyhodná pokladnice moudrosti i vědění. Programové napo-

dobování vlastní minulosti, obohacené novým přístupem, dokonce zrodí období, které historici jednou pojmenují sajskou renesancí. Umění se stává rafinovanější, zdobnější, vybroušenější. Je i více užité a více dostupné širokým vrstvám obyvatelstva.

Dodnes si můžeme v údivu prohlížet nádherně malované, perfektně zachovalé dřevěné antropomorfní rakve třeba v Metropolitním muzeu v New Yorku. Pocházejí právě z Pozdní doby.

Do země proniká stále více přistěhovalců, zprvu především Libyjců, jejichž kmenové struktury prorůstají společností až do vládnoucích sfér, a později také Řeků, kteří se jako nájemní vojáci nebo i váleční zajatci postupně v zemi zabydlují a vytvářejí si vlastní společenství, byť z vnějšího pohledu nesoucí egyptský otisk.

Dvě následné perské nadvlády naznačují, že třítisíciletá říše se blíží ke svému konci. Nikdo v té době nemůže tušit, že ptolemaiovské finále Egypta bude ještě velmi oslnivé. Byla to však právě Pozdní doba, která jako nejmladší přivítala makedonského krále Alexandra a přene-

Vestibul Esetina chrámu na ostrově Fílé

*Taharkův sloup na prvním
nádvoří v Karnaku*

chala Ptolemaiovcům mnoho ze svého umění a vědění, a skrze ni a svět řecko-římské antiky tak ovlivňovala počátky naší civilizace bezprostředněji než období předchozí. Přicházíme-li dnes do slavného chrámu v luxorském Karnaku, vítá nás z dálky dvojice mocných pylonů. Mezi Karnackým a Luxorským chrámem se dochovaly zbytky monumentální aleje sfing. Oba tyto skvosty nechal vybudovat Nachtnebef, jeden z posledních faraonů 30. dynastie, o němž bude také v této knize řeč. Na prvním nádvoří nás uchvátí mohutný sloup s papyrovou hlavicí, vztyčený černým faraonem Taharkou. Nové podzemní rameno věhlasného pohřebiště posvátných býků, Serapea v Sakkáře, založil faraon Hakor a dostavěli jej jeho nástupci. Esetin chrám na Fílé vznikl za Ahmose II. a Nachtnebefa.

Během Pozdní doby se naopak vytrácí imperiální vliv říše na sousední území, která se osamostatňují a přestávají tak být pro Egypt zdroji bohatství. Velmi klíčovým z nich je Núbie, jižní soused pod prvním nilským kataraktem. Jako kompenzace této ztráty sílí obchod, zejména s Asií a řeckým světem, zdokonalují se řemesla a raketově narůstá počet obchodních komodit.

Vraťme se tedy zpět do časů Třetí přechodné a Pozdní doby, do časů libyjských, núbijských a perských faraonů, zjemnělých pestrobarevných výjevů na víkách sarkofágů, filigránských maleb, půvabných šperků a stříbrných faraonských masek, oprašování starých jmen a zapomenutých titulů, do doby systematicky rafinovaného a nostalgického ožívání staré zašlé slávy, ohlížejícího se až k dobám stavitelů velkých pyramid Staré říše, jako by zde stářím slábnoucí duch starého Egypta hledal někdejší sílu a božskost. Dříve řadová bohyně Bastet, kočka

ochránkyně a patronka egyptských domovů, zažívá nyní léta nebývalé slávy; její jméno nesou města, chrámy i sami panovníci.

Podívejme se na Egypt, v jehož sousedství se v rychlém sledu střídají velké asijské říše, Asýrie, Babylonie a Persie, aby se s posvátnou úctou ucházely o bohatství i moudrost této země, která jim ve srovnání s prchavostí vlastních dějin musela připadat věčnou.

Skutečnost, že po dvě dynastická období vládli Egyptu perští Achaemenovci, přináší do našeho líčení širší rámec. Oproti uzavřenějšímu a izolovanějšímu období předchozí egyptské historie se nyní Egypt stává součástí v té době známého a stále důkladněji propojovaného světa od řeckých kolonií v Itálii až po nejzazší středoasijské státy. Mísení kultur a zrychlení přesunu lidí, zboží i informací, které jednou v postalexandrovské době za Ptolemaiovců naberou závratné obrátky a zcela změni tvářnost světa, již nyní dosahují dříve nemyslitelného rozsahu.

Vedle řeckých vazeb mocně zesílil i kontakt se starozákonním světem. V židovských textech zaznívají jména tehdejších faraonů a pro mnoho událostí jsou to jediné prameny, jejichž autenticitu později podpořily nebo zpochybnily archeologické výzkumy. Mocenský chaos a zvraty, které toto bouřlivé období doprovází, rozhodně stojí za prozkoumání a objasnění. Nejen proto, že v kontextu nejslavnějších období egyptské historie stojí doba postramessovská ve stínu, a bohužel poněkud i stranou zájmu široké veřejnosti.

Tato kniha si klade za cíl, podobně jako předchozí *Ptolemaiovcí – Z makedonských hor na trůn faraonů*, učinit ze záplavy více či méně dostupných informací o této době přehledný a časově řazený, ucelený pohled. Z mnoha možností přístupu k problematice jsem opět zvolil postupovat v časovém sledu po panovnících, resp. po dynastiích, neboť oproti třinácti Ptolemaiovcům se zde objevuje bezmála stovka vládců. Těm významným je tedy věnován medailonek s tabulkou a podrobnějšími informacemi, ostatní jsou zmíněni v kontextu a chronologicky seřazeni v tabulkách, přehledech a genealogiích. Rovněž z genealogií, zejména perských, jsou některé odnože vypuštěny, neboť by přesahovaly rámec a stupeň složitosti záběru této knihy. Nehledě k tomu, že u mnoha panovníků tohoto problematického období egyptských dějin je nejen jejich